

Ю. І. Шаповал

Ющенко Віктор Андрійович

ЮЩЕНКО Віктор Андрійович (23. 02. 1954, с. Хоружівка Недригайлівського, нині Роменського р-ну Сумської обл.) — державний і політичний діяч. Третій Президент України (2005—10). Народний депутат України (2002—05). Кандидат економічних наук (1998). Почесний академік НАМУ (2017). Державна премія України в галузі науки і техніки (1999). Орден «За заслуги» 3-го ступеня (1996).

Народився у сім'ї сільських вчителів. Батько був в'язнем нацистських концтаборів, співпрацював із підпіллям ОУН. Закінчив Тернопільський фінансово-економічний інститут (1975). Працював за фахом у Івано-Франківській та Сумській обл.; від 1985 — у відділі кредитування та фінансування сільського господарства Держбанку СРСР; від 1987 — у Київському відділенні Агропромбанку СРСР (працював з [В. Гетьманом](#)); від 1992 — 1-й заступник голови правління акціонерного комерційного агропромислового банку «Україна»; 1993—99 — голова правління НБУ. Брав участь у проведенні найважливіших фінансових реформ, введенні в обіг нової національної валюти — гривні.

Після обрання [Л. Кучми](#) Президентом України на другий термін у грудні 1999 був призначений Прем'єр-міністром. Час прем'єрства Ю. ознаменувався низкою позитивних змін в економіці — покращенням макроекономічних показників, що знайшло відображення у збільшенні фінансування соціальної сфери та місцевих бюджетів, ліквідації бюджетної заборгованостей із соціальних виплат. Це сприяло формуванню у масовій свідомості значної кількості громадян образу Ю. як ефективного державного менеджера. Згодом його позитивний імідж значно зміцнився у зв'язку зі складними взаєминами між Ю., оточенням

Президента Л. Кучми та ним самим. Навіть попри підписання 13 лютого 2001 Ю. разом із Л. Кучмою і Головою ВР України [І. Плющем](#) звернення до народу, в якому учасники акції «Україна без Кучми» названі «фашистами», 29 травня 2001 Ю. був відправлений у відставку. Формальною підставою стало прийняття ВР України резолюції недовіри уряду.

Активно проголошуючи власну опозиційність після відставки, Ю. очолив сформований з 10-ти партій правоцентристський блок «Наша Україна». У березні 2002 він отримав 24,7 % голосів на виборах до ВР України, але не зміг сформувати парламентську більшість. Активно використовуючи опозиційну, правоцентристську та євроатлантичну риторичку, Ю. 2004 балотувався на пост Президента як самовисуванець, маючи підтримку більшості націонал-демократичних сил країни та неформальну підтримку багатьох політичних діячів країн Заходу, а також низки впливових міжнародних організацій. Головним опонентом Ю. став прем'єр-міністр України В. Янукович. У розпал кампанії сталося отруєння Ю. Це було сприйняте значною частиною виборців як спроба представників влади усунути його як конкурента у президентських перегонах. У судовому порядку причини отруєння Ю. донині не встановлені. У 1-му турі виборів Ю. набрав 39,90 %, а В. Янукович — 39,26 %. Після 2-го туру виборів, за офіційними результатами якого Ю. набрав 46,69 % голосів, а В. Янукович — 49,42 %, Ю. безпідставно заявив про фальсифікацію результатів голосування, що призвело до масових акцій протесту. Вони отримали назву «[помаранчева революція](#)». У результаті стрімкого загострення ситуації в українському суспільстві та політикумі, за участі Ю., керівництва держави та міжнародних посередників проведено круглий стіл, покликаний зняти протистояння у країні. Після проведення круглого столу Верховним Судом України ухвалено рішення про повторне проведення 2-го туру голосування. При цьому Ю. погодився на схвалення конституційної реформи, що значно обмежила повноваження президента на користь глави уряду та парламенту. В результаті повторного проведення 2-го туру виборів Ю. отримав 51,99 % голосів виборців, В. Янукович — 44,20 %.

23 січня 2005 Ю. вступив на посаду Президента України. З початку перебування при владі у нього виявилася відсутність дієвої програми реформування країни. Проте деякі кроки були здійснені (відміна візового режиму для громадян ЄС і США, запровадження значної матеріальної допомоги при народженні дитини, ліквідація Державтоінспекції та ін.). Найбільшим недоліком стала нездатність Ю. врегулювати конфлікти у власному оточенні. Це призвело до відставки уряду Ю. Тимошенко і започаткувало зближення його та В. Януковича. 2006, незважаючи на формальну перемогу «помаранчевих» сил, Партія регіонів сформувала більшість у ВР і уряд на чолі з В. Януковичем. Подальше посилення позицій прем'єра в парламенті спонукало Ю. прийняти політично вимушене та юридично сумнівне рішення щодо дострокового припинення повноважень ВР України, яке, після кількомісячного політичного протистояння, призвело до проведення 30 вересня 2007 позачергових виборів до ВР України.

Нові вибори виграв Блок Ю. Тимошенко. Формування цим блоком уряду призвело до чергового загострення відносин між ним і новим Прем'єр-міністром Ю. Тимошенко. Фактично Ю. Тимошенко стала новим лідером націонал-демократичного табору, значною мірою через поступове зниження рейтингу Ю. у суспільстві загалом та правоцентристському середовищі. Формуванню стійкого позитивного іміджу Ю. не сприяло навіть проведення ним рішучої комеморативної політики, що, зокрема, полягала в активних спробах увічнення в народній пам'яті деяких складних сторінок в історії України (Конотопська битва 1659, Батуринська трагедія 1708, голодомор 1932—33, діяльність ОУН і УПА та ін.). Не сприяло формуванню іміджу як загальнонародного лідера і підписання Ю. указів щодо посмертного присвоєння звання Героя України *Р. Шухевичу* (2007) та *С. Бандері* (2010). Без належного, мотивованого публічного пояснення це було сприйнято частиною суспільства як спроба правової героїзації контраверсійних постатей української історії.

Висування Ю. своєї кандидатури на президентських виборах 2010 і його боротьба з Ю. Тимошенко під час передвиборної кампанії сприяли перемозі В. Януковича. Ю. на виборах здобув 5,45 % голосів виборців, встановивши світовий антирекорд підтримки чинного президента країни виборцями (попередній — 7,4 %, встановлений 2004 президентом Словаччини Р. Шустером).

Після виборів Ю. залишив активну публічну політичну діяльність, очолювана ним партія «Наша Україна» на виборах до ВР України отримала лише 1,11 % голосів виборців. Створив громадську організацію «Інститут Президента Віктора Ющенка. Стратегічні ініціативи». Від 2011 був співголовою Ради з питань розвитку Національного культурно-мистецького та музейного комплексу «Мистецький арсенал». Видано вибрані промови Ю. «До нації» (К., 2010), спогади «Недержавні таємниці: нотатки на берегах пам'яті» (Х., 2014).

Рекомендована література

1. Жулинський М. Г., Сліпушко О. М. Віктор Ющенко. Випробування владою. Х., 2005;
2. D. Samek. Wiktor Juszczenko. Prezydent. Warszawa, 2005;
3. A. Aslund, M. McFaul. Revolution in Orange: The Origins of Ukraine's Democratic Breakthrough. Washington, 2006;
4. D. Abrams. Victor Yushchenko. 2007;
5. Україна: політична історія. XX — початок XXI ст. К., 2007;
6. У кольорах помаранчевої революції. К., 2007;
7. Бадзьо Ю. Війна і зрада. Полювання на Президента Віктора Ющенка триває. К., 2008;
8. Рябчук М. Улюблений пістолет пані Сімпсон: хроніка помаранчевої поразки. К., 2009;
9. A. Wilson. Ukraine's «Orange Revolution» of 2004: The Paradoxes of Negotiation // Civil Resistance and Power Politics: The Experience of Non-violent Action from Gandhi to the

Present. Oxford, 2009.

Бібліографічний опис:

Ющенко Віктор Андрійович / Ю. І. Шаповал // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-889753>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).